

## **Droga Nafarroan**

**Nikolas Ziganda**

«Tximak luze, ideiak labur» (Antoine Michel Ponnaref). 68 eta 69ko mugidetatik urratutako, eta lortu gabeko Paradisu Terrenalaren antsia haien ajea bizi du 120.000 biztanleko Iruñea zaharrak, 1974ekoak. Komuna libertarien eta lizeo eta produkzio-zentruak hartzearen nostalgia. Klandestinitatean, partidu berriak eratzen dira, Seminarioan bokazio berankorrek sortzen, militatu egiten du jendeak eta «antifaxismo» kontzeptua ezartzen da, hiriko mugidari koherentzia ematen diona. Zenbait sektore anarkistatan, barrikada eta porrua tartekatzen dira. Erreberi jarrera orokor baten aurrean aurkitzen gara.

Langile- eta estudiante-mobilizazio handiak: Authi-ko greba, Potasas-ekoa, Puig Antich hil dute legalki. Elizak Humanismorantz bir-zuzentzen du bere norabidea: Base-ko Komunitateak, ekintza politikorako azpiegiturak; askok eta askok utzi egiten dute sotana.

Haschish-merkatu klandestinoak kontsumitzaileek berek asetzen dute, Moro-tik edo Andalus-tik.

**1975**

Portugalgo Iraultza. Txiki, Otaegi eta beste hiru antifaxistaren fusilaketak. Diktadorea hil.

**1976**

Indultuak, Amnistiaren aldeko Borroka. Mugimendu nazionalista aurrera doa, goraka, sakoneko identifikazioa bilakatzen da, sustraietakoa, eta egoeraren arabera egiten da lan: Hazte-krisiak ETAn. «Gora gu ta gutarrak», «Todos aprendemos euskara». Marxismo leninista.

Hein berean, atzerriratuen itzultzearekin batera, botika-gai eta opioaren aurren deribatuak hasten da kontsumitzen sektore txiki eta erre bat. Formula berrien bilaketa dator, sentsazio eta pertzepzioen bidez ideatzea. LSDren gorakada. Edukin berritzailez betetzen dira drogak. Probokatzen duten psikopatologiak liluratu egin gaitu psikologo, psikiatra eta profesionalak. Gehixeago edo gutxi xeago, edonor ausartzen da anfetaminak edo azidoak probatzera. Intoxikazioz betetako koadro batzu agertzen dira, eta Gurutze Gorriko alkoholismo-dispensarioan jasotzen dituzte batez ere.

Kanutuak, bestalde, hedatzen ari dira. Errebindikazio-ideologiaz betetzen dira eta, dialektikoki, haien errepresio-pasioa sortzen dute. Izu-epe baten aurrean gaude. Dispensarioan ama atsekabetuei egiten zaie kasu, gaztetxoak bere burua urkatzeko ideekin agertzen dira, komisariak informazioa eskatzen dute. Porruak, esannahiz beteta, liluratu egiten ditu kaleak.

Modernizatu egin dira anfetaminak eta barbiturikoak, heroina ere agertzen hasten da, Pentazozinak eta Sosegón izenekoa erabiltzen dira jada; beranduxeago Tilitratea sartu zen. Opiazeoak Europatik jaisten dituzte kontsumitzaileek berek. Gainerako drogak erraz lortzen dira farmaziatan lapurtutako edozein errezetaz, edota sendagileari eskatutakoaz, edota botikari eskuzabalak emandakoaz.

**1977**

Lehen hauteskunde politikoak igaro ondoren, jaitsi egiten dira langile-mobilizazioak. Bronka nazionalista hor mantentzen da: Askatasunaren Ibilaldia, Amnistiaren aldeko astea. Cano akabatu dute Caldereria kalean. Altsasuko Mahaia sortu da. Erreberi jarra.

79.eraino iraungo du egoera honek. Udal-etxe eta Foru-Diputazioarako hauteskundeak pasa ondoren, militantzi krisi sakon bat ematen da. Eliza Katolikoak mistika aldera jo du, Espiritu Santuaren aldera: Komunitate karismatikoak, erlijio Ideal goren bat... Paternalismoaren eragina berrartzen dute: Etsipena, Malko-bailara. Haren ekintza bikoitza da eta humanismo marxistaren kontra egiten du eraso, nahiz eta arestian hari hurbildu. Hein berean, *Ez dok amairu*-koak eta hauen jarraitzaileak baztertuak daude jada; baita Serrat eta Pako Ibáñez ere; eta Lux Zine kluba itxi dute. Kallean Katmandu-z hitzegiten da, Ying Yang eta Zen-ari buruz. (UCDren diagramaren analogia). Lurpeko lehen komiki ofiziala («Sanfermines 78») kaleratu da, edizioa agortu gabe. Ugaldutako dira porruak, hegan egiten da eta ahaztu. Heroinaren hastapenetakoa abiarazle haiek egunero behar dute, eta, ondorioz, Europatik eta batzutan Indiatik (Thailandiarretik), gastuak kitatzeko eta kontsumorako lain dakarte. Trapitxeoa nabarmen gertatzeko moduan hasia da, aurreneko «tiroi»ekin batera.

Urte hauetan, alde zuzenetik sekula bizi izan gabeko historia batekin egin du topo Iruñea zaharrak; eta, hasiera batean, egoerari harriduraz erantzuten diola ikusiko dugu, gertatzen dena ukatu nahian; gero nahastua egongo da, noraezean eta bere onetik aterata ekingo dio desordenatuki. Asentatuago gero, joera ordenatuago batzutan antolatuko da. Aurrerago lortuko ahal du arazoa aztertea!

## 1978

Psikopatologian *anomia* izena erabiltzen hasi dira. Zera definitu nahi da: ezarritako helburuak onartzen dituzten, baina horiek lortzeko arauak desobeditu behar dituzten pertsonen egitura sozial bat. Hau da, helburuen eta hauek lortzeko arauen arteko haustura. Orduan, gizarteak eredutzat jarritako helburuak betetzeko, gizarte horren berorren arau ondradu, onargarri etab. deituak desobeditu behar dira.

Eroetxea birplanteiatzen da, lotura bikoitzaz hitzegiten. Jarrera patologikoa, ingurunearen beharren eta norberaren barren arteko arazo ez-konziantearen adierazle bezala hartzen hasten da. Sintomaren mamia bilatzen da.

San Ferminetan, German akabatu dute. Harriak tira eta kanuak erre. Tira eta erre. Denok gaude.

78.a da eta gure Alkoholismo-Zerbitzuan heroinazaleak agerzen dira «mono»ak dauzkatela. Hiri barnean kokatutako Alkoholismo- eta Toxikomani Zerbitzu paraleloan, Gurutze Gorriarenean, etengabe jasotzen dira patologia ezberdinek eta edozein drogak eragindakoak, ama-fantasmetik hasi eta heroinaren abstinentzi sindromeetaraino. Lehenengo aldiz ikusten ditugu nahasmendu-eldarniozko eta banaketazko koadroak, eta psikosi endogenoetatik desberdinduriko diagnostikoetara behartzen gaituzte. Diagnostikosi-lan honek, multzo subkultural, periferiko eta batasun handiko bat erakusten digu, harreman erraz eta toleranteen itxura ematen duena. *Junkie*-a topatu dugu, Burroughs irakurri, eta honen inguruan, merkatua itota daukaten komikien hizkerak isladatzen duen bizimodu-mota bat eratzen da.

## Gero

Nahiz eta Lizarran, Tafallan, Tuteran... Iruñetik kanpoko herrietan oraindik ere bizirik iraun, nazio- eta klase-mugidak desegituratuz joan dira. Sortasun zabaldu bat dago, *laissez faire, laissez passer* bat, mugida sozial eguneroko eta puntaletara zuzentzen da erreberri jarrera.

LSDa amore ematen hasten da, *haschish*-a aurrera doa eta heroina era berean. Distribuzio-bideak egituratu gabe daude oraindik eta autojestio moduko batez dihardu merkatuak.

Sozialki, fenomenoaren aurrean, «mugimenduen enbata»ren antzeko egoera batean bizi gara. ETArekin ekintza irrazional batzuek, geureak, epaileenak, dendarienenak, auzoenak, gurasoenak... Zer bait egitera behartuak gaude, hiri patxarosoaren sistema zartatu egin da eta dardar egiten du.

Gehiago sartzen dira gure Eroetxe-Zerbitzuan, Klinika Partikularrak erabiltzen dira, Seguritate Sozialeko medikuak ere tartean sartzen dira, gurasoak batzordetan biltzen dira, Probintziako Garzelak ez du sekula hainbat preso eduki, nahasketa sortzen dute Osasunaren aurkako delituek egin juizioetako lehen peritajeeak. Kaosa iritsi da, Iruñea zaharreko zibilizazio burges-txikia kolokan dago... Iraultzailea ote heroina? Atzo barrikadak zeuden tokietatik, Nabarrerria Burgoa, Caldereria, Curia, Del Carmen kaleak, ezin ibili gaur, *junkie*-ak egin dira horien jabe eta arriskutsua da hortik agertzea.

Espezializatu egin gara; bidaiak kanpora doaz, Beterara, Bar-

tzelonara, Madriler. Kongresuetan aztertu egiten da fenomeno, zatika begiratu eta ikuspegi batetik hipotesizatu. Gurasoen batzordeak, eragindakoen elkarteak dira jada, izen eta guzti: Zandueta, Larraingoa. Herri-koordinakunde bat eratzen da ekinzei orden pittin bat emateko. Auzo-Elkarteak, Legegizonak, gazte-taldeak, profesional-mota diferenteak horko partaide bilakatzen dira. Magistratuekin jartzen da harremanetan, sendagileekin, eta gartzelako asistente sozialekin. Patriarka-renak datoz. Prebentzio-programak hasten dira prestatzen, asistentziarenak maila guztietan, rehabilitazioa. Hiritarren jarrera aldatu nahian egiten da lan.

Diskurtso honetan parte duen bestea, bestalde, sozializatu egin da: hasierako errito-girotik eta autoabastezimendutik, piramidean egituraturiko merkatu mailakatu batetara pasa gara. «Hautsa», garai batean «zaldi» deitua, Amsterdam-etik dator gehienbat; pasatzen dutenak, ez-konsumitzaileak, «gito» edota sudaka bezala ageri dira («bestea, atzerritarra da gaiztoa», beti). «El Vibora»ko *junkie*-ak eta mangiak desagertu dira. Konsumitzailea ni izan naitenke, edo hi, Los Caídos hartako Zona Nazonaleko ume pijo hori, edota Eroskin lan egiten duen kurrela bat. Aurreneko lana aurkitu ez duen langabetua, Txantreakoa, edota San Jorgen bizi den emigrantea. Moto Mendi edo Lancelot bezalako taberna ilun misterio erromantikoz betetako haietan «zaldia» (oraindik ere erabiltzen da argotean) bila dezakezu, edozein auzotako edozein taberna edo kafetegitan.

Organizatu egin gara. Organizatu egin dira.

Arazo indibidualak («nortasun heldugabeak dira, itxaropen gabekoak, erromantiko berriak») leku egin dio arazo kolektiboari: «giza alienazioaren adierazle da», «biktimak dira, Sistemaren ondorio eta honentzat baliagarri». Haur eta gazteen jarrera eta motibazioei buruzko inkestak zabaltzen dira. Zaindu egiten dira eskolumeak, «arrisku handiko giza multzoak» definitzen. Eztabaidatu egiten dugu Anomia kontzeptua.

Iruñetik kanpoko herri aktiboak, desenkanto politikoa hasia dago, inbaditu egin ditu produktuak eta hain ondo organizatutako hiriburura jotzen dute jakinminez.

Egoeraren aurka punta-puntan dabilzanak ondo antolatuta egituratzen dira. Orekatu egin da sistema. Kontsumitzaile bakoitzaren ezaugarrien araberrako sendatze-aurikuspenak egin ditza-kegu jadanik. Gero eta antz handiagoa dute heroinazaleek eta alkoholzaleek. Alkoholiko Anonimoen antzeko elkarteak sortzen hasten dira toxikomano ohiak. Patriarkak, «Ordenu Sozialaren

zaintzaile» zaharra gogoratzen digu. «Zulatzen» den gizona itsusi geratzen da pertsona bezala eta gaisotu egiten da. Teknika konduktisten eta analitikoen zaparradak datoz, ahaztu egiten dira gizakiaren «orain eta hemen»go sufrimenduak. Lortu da gizabanakoaren psikiatrizarazioa. Drogatu egiten dira gizabanakoak, Estatuak indartu.

OHO 8.eko neskakoxkorak noiz aterako, zeletan dago Sacré Coeur-eko atarian abrigo griseko gizona. Kubataz karga-karga egindako hippy zahar bat egiteko dagoen 68ko iraultzaz ari da... Irrati piratetan, bietan, Barricada eta Motos entzuten da. Amelinen azken zenbakia kaleratu da.

### Datuak

- Heroinari atxekien kopurua: 1.500/2.000 (%0,3tik 0,5era lagin arabera).
- Heroinaren konsumoko prebalentzia: 18 urte.
- Mailarik goreneko hiriguneak: Iruñea, Altsasu, Tuterako merinaldea (Kalagorri).
- Mafiak: bi suposatzen dira.
- Instituzionalizatu gabeko drogak erabiltzen hasteko modan hasiera-adina: 15 urte.
- Iruñeko drogen koordinakundearen tel.: 11 15 98. Gaurregun rebisioan, hasieran ezarritako helburuak bete ondoren.
- Laguntza Publikoa: Alkohol- eta droga-zerbitzua (Gurutze Gorriaren tel.)  
Alkohol- eta droga-zerbitzua (Hosp. Psikiatrikoa)
- Laguntza partikularrak eta subentzionatuak: ANTOX, ZANDUETA, ELORZ.
- Beste zenbait laguntza partikular: CUN, Elizondoko klinika.

Euskaratzailea: Iñaki Uria

N.Z.

**INTERACCIONES DE LAS DROGAS EN NAVARRA****INTERACTIONS DES DROGUES EN NAVARRE**

*El autor ha elaborado este artículo sobre la experiencia personal acumulada en el entorno pamplonés, respecto al fenómeno de la droga.*

*Se refiere a la evolución sufrida por la sociedad de Pamplona desde 1974 hasta hoy. Describe la euforia revolucionaria, las movilizaciones de trabajadores y nacionalistas, el aire de los ambientes eclesiales, etc. que se podía respirar hacia 1974, y el desencanto y la desmovilización a partir de 1978.*

*Informa asimismo sobre cómo se introduce el consumo de las diversas drogas, cómo se procura la droga el drogadicto (en un principio autoabastecimiento; hoy distribución en un mercado piramidalmente organizado). Señala también las diversas reacciones de la sociedad, de los padres de los afectados por la droga, de los estamentos más o menos oficiales, de los responsables sanitarios.*

*El artículo se cierra con unos datos precisos sobre el número, la edad de los heroínomanos, la edad en que se inicia en el consumo e información sobre los servicios asistenciales públicos y privados de Pamplona.*

---

L'auteur a élaboré cet article en se basant sur l'expérience personnelle accumulée dans la zone de Pampelune sur le phénomène de la drogue.

Il se réfère à l'évolution subie par la société de Pampelune de 1974 jusqu'à nos jours. Il décrit l'euphorie révolutionnaire, les mobilisations de travailleurs et nationalistes, l'air de renouveau des milieux ecclésiaux, etc. que l'on pouvait respirer vers 1974, puis le désenchantement et la démobilisation à partir de 1978.

Il informe aussi sur la façon dont sont introduites les différentes drogues, comment se procure la drogue le toxicomane (dans un premier temps, il s'agit d'un auto-apvisionnement; aujourd'hui on a affaire à la distribution dans un marché pyramidalement organisé). Il signale aussi les diverses réactions de la société, des parents de drogués, des instances plus ou moins officielles, des responsables sanitaires.

L'article s'achève par des données précises sur le nombre d'heroïnomanes, leur âge, l'âge où l'on commence à consommer la drogue, ainsi que des renseignements concernant les services d'aide publics et privés de Pampelune.